

הרב צבי יהודה קוק זצ"ל

אהבת ישראל

מתוך שיחה שנאמרה בפגישה עם חיילי צה"ל, ערב ראש השנה תשי"ז
ותודתנו נתונה לרב חיים שטיינר שליט"א שהעביר לידינו את הדברים

אהבת ישראל, אותה אהבה מופלאה שבין ישראל לזולתו, היא מגילוייה של התורה. וכבר כתב הרב בספרו 'אורות', כי 'אהבת ישראל והסנגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצוע גדול בתורה וחכמה עמוקה ורחבה, רבת הענפים שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת החסד'. אהבת ישראל אינה רק הרגשה, אהבת ישראל היא מצות עשה מן התורה, ויש לה גם שייכות לרגש. הרגש נובע מהאדם גופו, ומצות אהבת ישראל היא צווי שמימי. אהבת ישראל איננה, איפוא, סנטימנטים שאדם יצרם אלא צו מגבוה. צו זה פירושו: אהב את רעך, נהג כלפיו באחווה ורעות. אך צו זה צריך לימוד מקיף וחינוך מתאים. לימוד רצון ד' ואמיתתה של תורת ישראל, יביא בעזרת ד' להגברת אהבת ישראל בקרב ישראל. כדי לעמוד על מהותה של אהבת ישראל עלינו לדפדף בספרי המקורות שלנו, בגמרא ובאחרונים. בקדושין (לו.) מוצאים אנו מחלוקת בין רבי מאיר ורבי יהודה בביאור הפסוק (דברים יד א): "בנים אתם לד'", אם זה דווקא כשנוהגים מנהג בנים או לא, והלכה פסוקה היא ש"בין עושים רצונו של מקום בין אין עושים - קרויים בנים". כלומר, יהודי אף שאינו מקיים מצוות, ואף שאיננו מאמין, הוא עדיין בגדר זה של 'בנים', הוא עדיין בן ישראל. המהר"ל בספרו נצח ישראל מוסיף, שאהבת ד' לישראל איננה תלויה בדבר, שכך אם הייתה תלויה בדבר לא הייתה מתקיימת. אהבת ד' האמיתית כוללת בחובה אף את אהבת הבריות. "אוהב את המקום - אוהב את הבריות". חייב להיות יחס מן הכלל אל הפרט. ישרות הנפש ואצילות הנשמה היא יסוד המצוות, ומיסוד מוסד זה, ומאבן פינה זו של הכלל - אל הפרט, אל אהבת איש ואיש. אדם החסר את יסוד המצוות ואהבת ד', גם אהבת ישראל שלו מעורערת. אדם שאהבת ישראל שלו איתנה, יש לו גם אהבת הבריות בכללן, אהבת האנושיות כולה, ואהבת כל היקום כולו, ומתוך אהבה זו מזדקרת אהבת ישראל הגבוהה בקומתה לאין שיעור. בהלכות גמילות חסד בסוף הספר 'אהבת חסד' של החפץ חיים זצ"ל, ישנו חיבור 'מרגניתא טבא' מאת הגאון ר' יונתן זצ"ל, שהחפץ חיים מכנהו בשם 'הגאון הקדוש האלקי'. בסעיף יז שם נאמר: "להשתדל בטובת חבירו ולרדוף אחר השלום, ולהזהר מלאו דלא תשנא, ואף ברשע גמור יש איסור לדעת מהר"מ מלובלין לשנאותו כל זמן שלא הוכיחו".

היינו חושבים שאחרי הוכחה ותוכחה יש 'הכשר' לשנאה, ומקום לה, מוסיף רבי יהונתן את דברי חז"ל ש"אין בדור הזה מי שידוע להוכיח".

דבר נפלא נוסף יש לתוספת לספר 'פלא יועץ' להרב ר' אליעזר פאפו, העתק כתב יד עתיק בשם 'אלפא ביתא' להגאון ר' צבי, עצות לדרך החיים. בערך 'אהבה' כתוב: "יחזיק עצמו בכל יום ובכל עת ובכל רגע באהבת הבורא ית"ש ושלא להרפות ח"ו, ובכלל זה אהבת התורה והמצוות ואהבת בני אדם מישראל ואפילו לפושעים, ובעד פושעים יפגיע להחזירם בתשובה".

אחת הצורות של התגלמות אהבת ישראל היא מצות "הוכח תוכיח את עמיתך", ומאידך אומרים חז"ל (ערכין טז): "תמה אני אם יש בדור הזה מי שידוע להוכיח", כי מצות התוכחה היא כה עמוקה ורבת אנפין, עד כי רק גדולים ויחידים - סגולה יודעים היאך להוכיח, באורח בלתי - פוגע, שאינו מלביח פניו ואינו מביישו.

על עניין התוכחה אמר בעל ה'תניא' (פרק לב) שמה שכתוב בגמרא שמי שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו שישנאהו, היינו בחבירו בתורה ובמצוות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך, עם שאתך בתורה ובמצוות... ואעפ"כ לא שב מחטאו, כלומר שעניין התוכחה קיים אך ורק אם המוכיח הוא מקורב לו, כי התוכחה הנכונה באה מתוך סימפטיה וקירבה. ומוסיף בעל התניא ואומר שגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעוונותיהם שמצוה לשנאותם, מצוה לאוהבם ג"כ, ושתייהן אמת, שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מבחינת הטוב שגנוז בהם". באגרת שכתב ר' מנחם מנדל מוויטבסק אנו מוצאים: "לאפרושי מאיסורא באתי להזהירם כיהודא ועוד לקרא' במאמר הכתוב 'ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם' ח"ו, והוא שלא להתלוצץ מבני אדם עוזבי תורה. ואם אמר הכתוב בסופו ושומרי תורה יתגרו בס, כבר אמרו רז"ל כאן בצדיק גמור וכו' (כלומר רק צדיק גמור יודע היאך לקיים 'יתגרו בס' בצורה חיובית ומקרבת ולא בצורה דוחה), וכפירוש המהרש"א ז"ל על דרשת חז"ל על הפסוק זכר צדיק לברכה וגו', הגם שהדבור של מצוה הוא לשבח הטובים ולגנות הרעים, אעפ"כ לא יקללם וע"ש. ומילתא דפשיטא לי וברור בשכלי כהגלות נגלות אחד הדברים הידועים לי שהוא סיבת הירידה והשפלות, והעניין שאמרו רז"ל בין כך ובין כך קרויים בנים, והוא מפריש עצמו מן הכלל לחיות הוא פרטי, ובכל השפעת כללות ישראל אין לו חלק עימם, וזהו מאמר הפסוק בתוך עמי אנוכי יושבת, וכפירוש הזה"ק וכו'".

חטא גדול הוא לקטרג על ישראל, ובהרבה ספרים הוא מוזכר. הגר"א אומר: "ד' יתברך שונא את המקטרגים על בניו - אף הקדושים", הגר"א משתמש במילה נוראה זו "שונא" - אפילו על קדושים וצדיקים, אם הם מקטרגים על ישראל ח"ו.

יסוד אהבת ישראל הוא אהבת הטוב והחסד, וקיומם באופן מעשי כלפי הזולת. יש להסתכל על הזולת תוך התעלמות סובלנית מהרע שבו, מתוך הדגשת הטוב. בשום אופן אין הכוונה להחניף לרשעים ולהתעלם מרשעותם, אך יש לראות את הטוב שבהם. לכן מותרת קנאות רק כשהיא טהורה ואין בה כל עניין של שנאה לישראל. אך דרך הקנאות שיסודה בשנאה - אין לה מקום בינינו, והיא נוגדת לרוח היהדות המקורית. בנשמת האומה 'נשמת ישראל אין שום חסרון ח"ו, פגמים קיימים רק בפרטים ולא בכלל, ולכן השורש של אהבת ישראל לכלל האומה קיים ומתקיים לעולם.

